

Handläggare: Hans Cagnell

Yttrande över motion av Lena-Maj Anding m.fl. (MP) angående projekt med djurstödd terapi inom psykiatrisk verksamhet

Ärendet

Landstingsstyrelsen har begärt att hälso- och sjukvårdsnämnden ska yttra sig över motionen.

Ärendet har beretts av programberedningen psykiatri och missbruk.

Förslag till beslut

Hälso- och sjukvårdsnämnden beslutar

att överlämna förvaltningens förslag

att omedelbart justera beslutet.

Förvaltningens synpunkter

Motionären föreslår att landstinget skall stödja och stimulera användandet av djur inom ett antal vårdverksamheter. Det finns idag både erfarenhetsmässig kunskap och vetenskapligt stöd för påståendet att djur kan ha hälsofrämjande effekter för människan också i vård situationer, hävdar motionären, som därför föreslår att landstingsfullmäktige beslutar

att landstinget genomför ett eller flera projekt med djurassisterad terapi inom den psykiatriska vården och inom beroendevården i Stockholms läns landsting

att landstinget undersöker intresset för att stödja en försöksverksamhet med psykiatriska signalhundar i samarbete med Hjälpmedelsinstitutet

att det i samband med ovanstående projekt tas fram riktlinjer för djurassisterad terapi och användningen av service- och signalhundar i vården inom Stockholms läns landsting.

2009-11-17

I motionen hänvisas till Manimalisrapporten 2009. Manimalis är en ideell organisation i Sverige som tillhör det internationella nätverket International Association of Human-Animal Interaction Organizations (IAHAIO) vars syfte är att öka kännedomen om sällskapsdjurens positiva effekter på människa och samhälle. Manimalisrapporten 2009 ger en översiktssbild av forskning om sällskapsdjurens positiva effekter, verksamheter där djur används för att få människor att må bättre, antalet sällskapsdjur i Sverige, utbildningar för att arbeta med sällskapsdjur m.m.

I rapporten refereras ett antal forskningsstudier från Sverige om bl.a. ridning vid rehabilitering efter stroke, vid smärta och ångest, vid autism m.m. Effekten av projekten är genomgående god, deltagarna mår betydligt bättre efter projekten än före. Men studierna är få och antalet deltagare i de enskilda projekten är lågt. Rent vetenskapligt är därför evidensen för metodernas effektivitet låg. Däremot kan man säga att det föreligger viss beprövad erfarenhet inom området.

I våra nordiska grannländer har färre liknande studier gjorts. I rapporten refereras en rad rapporter från en internationell konferens i Tokyo 2008. Ett antal försök med ridning, hundägande, barn och djur m.m. och olika målgrupper beskrivs och här framkommer liknande resultat som i de svenska försöken - djuren bidrar till minskade psykiska besvär, sänkt blodtryck, bättre sömn, färre läkarbesök, bättre lärande, större empatisk förmåga etc. Men även dessa studier är tämligen få och antalet deltagare i de enskilda projekten är lågt. Rent vetenskapligt är därför evidensen för metodernas effektivitet låg, men man kan även här säga att det föreligger viss beprövad erfarenhet inom området.

Några av de senare studierna avser psykiatriska målgrupper i vidaste bemärkelse, såsom personer med demens, psykisk sjukdom, självmordsnära, intellektuellt funktionshindrade m.fl. Att använda djur som en del av behandlingen för dessa målgrupper har i de nämnda studierna visat sig bidra till ett förbättrat hälsotillstånd och en höjd funktionsnivå.

Som framgår har de refererade studierna tillkommit genom lokala initiativ. Effekterna är genomgående positiva – deltagarna mår bättre fysiskt och psykiskt, blodtrycket sjunker, man sover bättre, får bättre kontakt med andra och behöver söka läkarvård mindre ofta.

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns viss beprövad erfarenhet av att använda djur som en del av behandlingen inom psykiatrisk verksamhet, men då alltför få studier har gjorts är den vetenskapliga evidensen låg.

2009-11-17

Enligt motionärens förslag ska Stockholms läns landsting initiera projekt inom området djurassisterad terapi i psykiatrisk vård och beroendevård, stödja försöksverksamhet med psykiatriska signalhundar samt ta fram riktlinjer för djurassisterad terapi och användning av service- och signalhundar i länet.

Förvaltningen ser att det behövs betydligt fler forskningsstudier kring djurassisterad terapi inom den psykiatriska vården och beroendevården innan denna behandlingsmetod kan sägas vara vetenskapligt baserad.

Praktiska försöksverksamheter med psykiatriska signalhundar kan startas av vårdgivare inom psykiatri och beroendevård på eget initiativ. Landstinget kan inte initiera införandet av nya behandlingsformer med låg evidens inom vårdgrenar där regionala och nationella vårdprogram finns utarbetade.

De studier som hittills gjorts med djur i vård och omsorg är emellertid positiva, varför fler projekt i samma riktning bör startas. Allmänpsykiatrins och beroendevårdens verksamheter bör studera de hittillsvarande erfarenheterna, bygga på dessa och gå vidare genom att starta nya försöksverksamheter. Därvid bör man ta hjälp av kompetenta forskare så att evidensen för användning av djur i vården på sikt ökar.

Catarina Andersson Forsman

Olle Olofsson

Motion av Lena-Maj Anding m.fl (MP) angående projekt med djurstödd terapi inom psykiatrisk verksamhet och beroendevård

Djurassisterad terapi är ett växande område

Djur kan öka livskvalitet och välbefinnande samt bidra till att skapa hälsofrämjande miljöer för människor med sjukdom eller funktionshinder. Särskilt utbildade djur, företrädesvis hästar och hundar kan också bidra direkt till terapieresultatet bland annat genom sin kommunikativa förmåga och ge motivation till fysisk aktivitet.

Det finns idag både erfarenhetsmässig kunskap och vetenskapligt stöd för påståendet att djur kan ha hälsofrämjande effekter för människan också i vårdsituationer. Effekterna beskrivs dels som direkta dels som indirekta. De direkta effekterna uppstår vid beröring, av relationen i sig och av den icke-verbala kommunikationen. Den indirekta effekten uppstår via djurens motiverande roll, via den hälsofrämjande livsstil som umgänget med ett djur för med sig samt via den sociala identitet som människan får i samspel med djuren. En rapport om detta har nyligen publicerats i Västra Götalandsregionen på beställning av deras Folkhälsokommitté.

Djurassisterad terapi, i litteraturen oftast benämnd AAT (Animal Assisted Therapy) växer nu som område i många länder inom hälso- och sjukvården, missbruksvården, omsorgen liksom i fängelser och i skolor. Ett antal goda exempel finns i Sverige men i jämförelse med andra länder ligger Sverige efter.

På de flesta håll i vårt land saknas fortfarande ett systematiskt arbete och policys för hur djur och människor kan samverka för att på olika sätt stimulera läkande processer inom vården och omsorgen. Enstaka kommuner har tagit fram riktlinjer för djur i äldrevården, men på de flesta håll där djur finns med i verksamheten är det frågan om enskilda initiativ där personalen tar med egna sällskapsdjur till arbetet. Därmed saknas rutiner och långsiktighet. Verksamheten blir heller inte utvärderad och förutsättningar för vidareutveckling saknas. Rutiner för smittskydd och vid allergier saknas också liksom regler för ett gott djurskydd.

Manimalis rapport 2009

På konferensen "Bättre folkhälsa med sällskapsdjur" som anordnades i riksdagshuset den 1 juni 2009 presenterades senaste tidens forskning och erfarenheter nationellt och internationellt bland annat genom Manimalisrapporten 2009. Manimalis är en ideell organisation i Sverige som tillhör det internationella nätverket IAHAIO - International Association of Human-Animal Interaction Organizations - vars syfte är att förmedla kunskap och öka kännedomen om sällskapsdjurens positiva effekter på människa och samhälle.

Djurassisterad terapi är lämplig att använda inom många av landstingets ansvarsområden. I denna motion har vi valt att fokusera på psykiatri och

beroendevård. Andra områden som ligger nära till hands att utveckla är rehabilitering/habilitering och demensvård. Enligt utländska erfarenheter har AAT också en viktig tillämpning inom den högspecialiserade intensivvården och som förstärkning av smärtlindring efter operation.

Exempel på vad djurassisterad terapi inom psykiatri och beroendevård skulle kunna innehålla

I Skellefteå finns sedan 10 år tillbaka en verksamhet vid psykiatriska kliniken med hästar och utbildade ridterapeuter. Från början var hästarna en del i vården av personer med psykossjukdomar men rid- och hästterapi har utvecklats och används nu även för andra tillstånd. Patienterna som deltar kan ha alla förekommande psykiatriska diagnoser, t.ex. ätstörning, ångesttillstånd och depressioner. Stor vikt läggs vid att beslutet att delta är självvalt. Teori, samtal och praktiska övningar varvas och ger behandlaren mer information än vad som kommer fram i det traditionella samtalsrummet. Att umgås med och sköta hästarna i en lugn miljö bidrar till stressdämpning, utveckling av sociala relationer och kroppskännedom. Patienten blir en aktiv och ansvarstagande part, delaktig i sin egen hälsa. Kroppslig funktion, psykisk förmåga och social kompetens tränas samtidigt.

Särskilt utbildade vårdhundar kan också fylla många av de funktioner inom psykiatrin som man funnit vid terapi med hästar. Att umgås med ett djur under terapeutiska former tränar social kompetens, empatisk förmåga, ansvarstagande, goda livsstilsvanor m.m. En forskningsstudie från Japan har visat goda resultat när besökshundar användes i arbetsträning för psykiskt sjuka.

Det är viktigt att hunden är utbildad tillsammans med sin vårdhundförare och att terapin sker under kontrollerade former i ett schema som tillvaratar hundens behov av vila och en god arbetsmiljö. Självklart ska det finnas hygienrutiner för att motverka smittspridning och särskilda utrymmen avdelas vid eventuella allergier. Studier har visat att hygienrutinerna ska omfatta god handhygien hos både personal och patienter såväl inför som efter besöket samt att hundarna i möjligaste mån ska hindras från att slicka patienter och personal.

Även andra djur kan vara aktuella i djurassisterad terapi t.ex. akvariefiskar, katter, kaniner m.fl. beroende på omständigheterna.

Som exempel på djurassisterad terapi i beroendevården finns i Sverige Hassela Gotland. Där behandlas ungdomar med drogproblem från hela landet. I verksamheten ingår ett företag som föder upp och utbildar tjänstehundar och de ungdomar som är intresserade erbjuds att delta i verksamheten och i vissa fall även utbildas till hundtränare. Här lär man sig rutiner, arbete, krav och konsekvens. Erfarenheten visar att hundarna skapar beteendemässiga vinster hos de drogberoende ungdomarna och hundarna är goda socialpedagogiska instrument.

Ett annat exempel är från Statens Institutionsstyrelses vårdboende för missbrukare i Järlåsa utanför Uppsala. Där finns idag särskilt utbildade vårdhundar som aktivt deltar i det terapeutiska arbetet.

Många fler exempel finns om man söker internationellt och finns att läsa om i Manimalisrapporten 2009. Liknande arbetsmetoder borde kunna prövas också inom vårt landsting, gärna i samarbete med kommuner och stadsdelar.

Studier har visat att det är viktigt att matcha rätt sjukdomsbild med rätt djurassisterad aktivitet inom psykiatri. Hänsyn måste tas både till människan och till djuret som individer och deras möjlighet till ett bra samspel.

Service- och signalhundar kan minska självmord och förebygga psykiska funktionshinder

Hundar kan också utbildas för olika alarmfunktioner för sin ägares psykiska tillstånd. Detta är ännu inte lika känt som de signalhundar som finns vid diabetes och epilepsi. I USA finns sedan ett tiotal år tillbaka en utbildning där hunden kan lära sig larma/signalera vid tidiga förändringar i beteende och ångestnivå hos sin ägare. De psykiatriska servicehundarna tränas i att interagera med sina ägare så att ägarna blir medvetna om förändrade beteenden som kan leda till utbrott av symtom t.ex. ångest. Därmed anses dessa hundar kunna bidra till prevention av suicid. Forskning om effekter rapporterar om minskade symtom, minskat behov av medicinering, särskilt vid ångestsjukdomar och depression. Insatsen har visat sig vara både tidseffektiv och kostnadseffektiv.

Utbildning inom djurassisterad terapi i Sverige

Ridterapeuter utbildas vid Mittuniversitetet www.miun.se. Sedan 2008 finns Vårdhundskolan i Uppsala som utbildar vårdhundekipage www.halsansnatur.se. Intresset för utbildningen är mycket stort.

Service- och signalhundsutbildning i Sverige

Psykiatriska signalhundar finns ännu inte i Sverige. Hjälpmedelsinstitutet har dock en försöksverksamhet som pågår 2009-2011 för att öka antalet utbildade signalhundar i Sverige. För närvarande utbildas ett antal epilepsi- och diabeteshundar men projektet tar emot ansökningar om medel till utbildning av olika signalhundar. I deras uppdrag, som kommer från regeringen, ligger också att informera kommuner och landsting om resultat och erfarenheter av användningen av service- och signalhundar.

Mot bakgrund gav ovanstående föreslår Miljöpartiet de Gröna landstingsfullmäktige besluta

att landstinget genomför ett eller flera projekt med djurassisterad terapi inom den psykiatriska vården och inom beroendevården i Stockholms läns landsting

att landstinget undersöker intresset för att stödja en försöksverksamhet med psykiatriska signalhundar i samarbete med Hjälpmedelsinstitutet

att det i samband med ovanstående projekt tas fram riktlinjer för djurassisterad terapi och användningen av service- och signalhundar i vården inom Stockholms läns landsting

Stockholm 2009-06-09

Lena-Maj Anding

Raymond Wigg

Agnetha Boström

Åke Askensten

Vivianne Gunnarsson

Yvonne Blombäck

Lars Arenander

Helene Sigfridsson

Cecilia Engström

Ingvar von Malmborg